

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

bakalářské kombinované studium

2009 – 2012

**BAKALÁŘSKÁ, DIPLOMOVÁ, RIGORÓZNÍ, DISERTAČNÍ
PRÁCE**

Jan Syrovátka

Jezuité – misie, historie, vzdělávání

Praha 2012

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Tereza Vacínová

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor / Combined (Part time)

2009 - 2012

BACHELOR THESIS

Jan Syrovátka

Jesuits – mission, history, education

Prague 2010

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Tereza Vacínová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V..... dne .....

Jméno autora/ky .....

Poděkování

Chtěl bych poděkovat paní PhDr. Tereza Vacínové, za vstřícné vedení práce a podporu.
Také PhDr. Marii Farkové, která mne k tomuto tématu přivedla.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá historií jezuitského řádu, řádovou misijní činností, zejména však strukturou a organizací řádu, řádovým školstvím a divadlem. Je zde poskytnut stručný pohled na život a duchovní vývoj na zakladatele řádu Ignáce z Loyoly, krátce jsou zde zmíněny i osudy ostatních bratří zakladatelů. Dále se zabývá působením jezuitského řádu v Českých zemích. Je zde poskytnut pohled na hierarchii řádu a řádového školství. Zmíněno je školské divadlo jako prostředek výchovy. Závěr práce patří Klementinu, prvnímu sídlu řádu na našem území.

Klíčové pojmy

divadlo, Klementinum, konstituce, jezuité, misie, řád, školství, Tovaryšstvo

Annotation

This bachelor thesis focuses on the history of the Jesuit order, mention missionary activities, also present the structure and organization of the Order, the jesuit's education and theater. There is provided a brief look at life and spiritual development of the founder of the order Ignatius of Loyola. The fates of the other founders of the Order are briefly mentioned here too. Thesis also deals with the Jesuit order in the Czech lands. There is provided view on a hierarchy of the Order and education. Mentioned is theater as an educational tool. The conclusion belongs to Clementinum, the jesuit's first residence in Czech territory.

Key words

Education, Clementinum, constitution, the Jesuits, missions, order, the Society
Theatre

OBSAH

ÚVOD.....	12
1 IGNÁC Z LOYOLY	13
1.1 Od narození po Pamplonu.....	13
1.2 Cesta ke zbožnosti.....	14
1.3 Pobyt v Manrese.....	15
1.4 Studium - Barcelona, Alcalá a Salamanca, Iñigo vs. Inkvizice	16
1.5 Pařížská studia.....	16
1.6 Založení Tovaryšstva	17
1.7 Ignác generálem Tovaryšstva.....	21
2 DALŠÍ ZE ZAKLÁDAJÍCÍCH BRATRŮ	23
2.1 Bylo jich sedm.....	23
2.2 Petr Fábér	23
2.3 Šimon Rodríguez.....	24
2.4 Diego Laínez a Alonso Salmeron	25
2.5 Nikolás Bobadilla.....	25
3 JEZUITÉ A MISIE	26
3.1 Misie.....	26
3.2 František Xaverský a jeho misie	26
3.3 Matteo Ricci	27
3.4 Česká stopa v Jezuitských misiích	28
3.4.1 Šimon Boruhradský	28
3.4.2 Samuel Fritz.....	29
3.4.3 Karel Slaviček.....	30
4 JEZUITÉ V ČECHÁCH.....	31
4.1 Příklad do Čech	31
4.2 První university a gymnasia	32
4.3 Protestantství a katolictví	32

4.4	Od Rudolfova majestátu k Bílé hoře.....	33
4.5	Rekatolizace a rozkvět řádu	33
4.6	Zrušení a obnovení.....	34
5	ORGANIZACE ŘÁDU A ŠKOLSTVÍ.....	36
5.1	Formule, konstituce, ratio studiorum a konsvetudiáře	36
5.1.1	Formule a konstituce.....	36
5.1.2	Ratio studiorum.....	37
5.1.3	Konsvetudináře	37
5.2	Jezuitské školství v Českých zemích	37
5.3	Jezuitské elementární (ABC třídy) a gymnasium	38
5.4	Třídy Jezuitského gymnázia.....	38
5.5	Jezuitské vyšší školství	39
5.6	Uspořádání tovaryšstva	40
5.7	Přijetí do Tovaryšstva	41
5.8	Řeholní sliby	41
5.9	Generál a vedení řádu.....	42
5.10	Členění řádových domů.....	43
5.11	Organizace řádových domů.....	44
6	ŠKOLSKÉ DIVADLO	46
6.1	Struktura jezuitské školské hry	46
6.2	Scénická podoba školské hry	46
6.3	Témata jezuitských her	47
6.4	Členění dle námětu.....	48
6.4.1	Biblické hry.....	48
6.4.2	Hagiografické hry	48
6.4.3	Historické hry	48
6.5	Témata jezuitský her	49
6.6	Cíle jezuitského divadla	49
7	KLEMENTINUM.....	51
7.1	Výběr místa	51

7.2	Svatý Salvátor a jiné koslely	51
7.3	Položení základního kamene a rozvoj komplexu	52
7.4	Sloučení s Universitou Karlovou a rozdělení fakult	52
7.5	Přírodní vědy v Klementinu	52
7.6	Od zániku řádu po současnost	53
	ZÁVĚR	54
	ZDROJE	55
	SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY A PRAMENŮ	55
	Seznam literatury	55
	Internetové zdroje	55
	Zdroje rozhlasové	56
	Zdroje televizní	56
	SEZNAM POUŽITÉ ZAHRANIČNÍ LITERATURY A PRAMENŮ	56
	Internetové zdroje	56

ÚVOD

Cílem této práce je seznámení s historií založení jezuitského řádu, misijní činností Tovaryšstva a řádovým školstvím a divadlem.

První kapitola je věnována Osobnosti Ignáce z Loyoly, zabývá se jeho životem a z části i duchovním vývojem, který ho dovedl až k založení řádu.

Druhá kapitola pak ve stručnosti seznamuje s osobnostmi ostatních bratrů zakladatelů. Třetí kapitola je věnována misiím a misionářům Františku Xaverskému a Matteu Ricci. Zmíněn je i osud českých misionářů v zahraničních misiích.

Čtvrtá kapitola se zabývá činností jezuitů na našem území od jejich příchodu až po zrušení řádu a jeho obnovení. Zachycuje rozvoj řádu spojený s rekatolizací. Kapitola pátá je pak náhledem do chodu řádu a řádového školství. Vysvětluje pojmy týkající se řádových pravidel, seznamuje s řádovou hierarchií a stručně popisuje strukturu řádového školství.

Šestá kapitola má za úkol představit jezuitské divadlo, jeho cíle, témata, jimiž se zabývalo a náměty z nichž čerpalo. Kapitola sedmá patří Klementinu, jakožto první jezuitské koleji na našem území.

Mou snahou zde není obhajoba řádu ani vyvracení existujících mýtů, jimiž je Tovaryšstvo opředeno. Mým záměrem je, prostřednictvím možná ne tak všeobecně známých faktů, poskytnout nezaujatý pohled na řád, který dlouhá léta působil a stále ještě působí na našem území.

1 IGNÁC Z LOYOLY

1.1 Od narození po Pamplonu

Roku 1491 se na hradě Loyola u Azpeitie narodil Iñigo (Enneco) López de Loyola. Narodil se jako nejmladší z jedenácti legitimních dětí (jako třináctý, počítáme-li nemanželské bratry z otcovy strany). Jeho otcem byl baskitský šlechtic Don Beltrán Ibáñez de Oñaz y Loyola (1439-1507) a matkou Doña Marina Sánchez de Licona. Své jméno Iñigo dostal po svatém bedediktinském opatovi z Oñi u Burgosu. Jméno Ignác přijal až později během svých studií v Paříži.

Rod Loyolů se počítal mezi prastarou baskitskou šlechtu, počátky rodu se datují k r. 1180 (Lope de Oñaz). Lopézové též měli úzká pouta s nejvyššími dvorskými kruhy. Iñigovi předkové nevedli nikterak mravný život. Hluboká víra, patřící k tradici španělské šlechty, neznemožňovala volnou morálku. (KYRALOVÁ, 1992, *Ignác z Loyoly*, s. 10):

*“V tomto prostředí se Iñigo narodil a jistě jím zůstal poznamenán. Boží milost není lidskou přirozenost, jen ji zušlechťuje, a Ignác zůstal celý život Bask a Loyola.”*¹

Ačkoli byl Iñigo předurčen pro duchovní stav, jeho touhou bylo, tak jako jeho bratři, stát se rytířem.

Okolo roku 1506 (asi ve čtrnácti letech věku) jej otec poslal do služeb královského nejvyššího komořího Dona Velázqueze de Cuéllar v Arévalu. Zde měl Iñigo získat vzdělání, nejen naučit se psát, ale hlavně získat rytířské dovednosti, mravy a vystupování.

Nejprve jako páže, pak též jako dvořan v panské družině účastnil se Iñigo obvyklého života tehdejší šlechty. *“Vyniká odvážností ve hře, v navazování milostných dobrodružství i ve rvačkách.”*² Jak uvádí Čornejová (1995) spolu s bratrem Pedrem Lopézem se prý dopustil i blíže nespecifikovaného násilí. Svůj čas Iñigo trávil i četbou rytířských románů. Kyrálová (1992) cituje prvního Ignácova životopisce Ribadeneira *“Veselý a elegantní společník, milovník módy a světských požitků”*.

---

¹ KYRALOVÁ, Marie. *Ignác z Loyoly: [životopis]*. 1. vyd. Překlad Věra Čápková. Praha: Zvon, 1992, 149 s. ISBN 80-711-3061-3, s.10

² viz tamtéž s. 12

V roce 1517 v Madridu umírá Juan Velázquez a Iñigo tak přichází o službu. Odchází do Pamplony, kde vstupuje do družiny Dona Antonia Manrique de Lara, hraběte z Nájery, místokrále Navarského.

Roku 1521 oblehla Pamplonu francouzská vojska. “*Městské opevnění nebylo ještě dokončeno, posádka a dělostřelectvo byly slabé, proto se město chtělo vzdát. Ačkoli byl Iñigo nejmladší z důstojnického sboru, naléhavě trval na odporu.*”³

20. května 1521 během obléhání města utrpěl Iñigo vážné zranění, dělová koule mu roztříštila holenní kost pravé nohy a lehce poranila i nohu druhou.

Francouzi poskytli Iñigovi první pomoc a snažili se dát do pořádku i zraněnou nohu. Iñiga pak propustili bez nároku na výkupné a dopravili jej na Loyolu, kde se péče o něj ujal bratr Martin Garcia se švagrovou Magdalenou de Araoz.

Povolali k němu mnoho lékařů a chirurgů z okolí, přes veškerou snahu a bolestivé operace, které probíhaly bez umrtvení, zůstala pravá noha kratší než levá. Iñigo si nechal nohu upnout do železného aparátu, který končetinu prodloužil. Dlouhé dny strávené na lůžku během zotavování si krátil četbou.

1.2 Cesta ke zbožnosti

Jelikož oblíbené rytířské romány nebyly k dispozici, vzal za vděk díly *Legenda aurea* (Jakub de Voragine) zachycující skutky význačných světců a *Život Kristův* (Ludolf Saský). Čtení těchto děl jej ovlivnilo natolik, že se rozhodl dát do služeb Božích.

Po uzdravení z nejhorsího, přestože potíže s nohou byly trvalé a bolesti přetrvávaly, opouští roku 1522 Loyolu a vydává se na pouť do benediktinského kláštera Montserratu poblíž Barcelony.

Říká se, že cestou na Montserrat potkal Maura, který se rouhavě vyjádřil o Panně Marii, tehdy se prý v Iñigovi ozvala válečnická povaha a udělil rouhači pár ran, nicméně ovládl se a vyvaroval se zbytečného násilí. V Montserratu pak vykonal generální zpověď a

---

³ KYRALOVÁ, Marie. *Ignác z Loyoly: [životopis]*. 1. vyd. Překlad Věra Čápková. Praha: Zvon, 1992, 149 s. ISBN 80-711-3061-3, s.12

před obrazem Matky Boží odevzdal svůj meč a dýku, odložil světské šaty a oblékl poutnické roucho. (Čornejová, 1995). Stalo se tak 25. března 1522.

1.3 Pobyť v Manrese

Z Montserratu pak putoval dále do Manresy. Ačkoli plánoval v Manrese se zdržet pouze chvíli, nakonec zde zůstal téměř rok (březen 1522- únor 1523). Vznikla zde také jeho duchovních cvičení (*Exercitia spiritualia*), která se později stala spirituálním základem jím založeného společenství.

“Duchovní vývoj, kterým zde Iñigo prošel můžeme rozdělit zhruba do tří etap. Zpočátku ještě přetrvával hluboký klid a nová služba Bohu, kterou si zvolil, mu působila radost. Účastnil se denně mše svaté, nešpor a většinu času (7 hodin denně) věnoval modlitbě. Ošetřoval nemocné, postil se a konal pokání. Živil se z milodarů. Přestože dříve věnoval přehnanou péči svému vzhledu - zvláště si pěstoval vlasy -, rozhodl se teď, že si nebude stříhat vlasy ani nehty.”⁴

Počáteční nadšení však vystřídalo, jak pokračuje Kyrálová, období temnoty. *“Skličenosť, pochybnosti, skrupule a naprostá vyprahlost se střídaly s občasným návratem dřívějšího klidu a radosti.”⁵ “Jednoho dne najednou duchovní boje skončily, úzkosti a temnoty skončily tak náhle, jako přišly. Pro Ignáce nastala doba duchovní útěchy a Božího osvícení.”⁶* Své zkušenosti z této doby využil právě při tvorbě exercicií.

Také na základě této zkušenosti své následovníky nabádal k vyhýbání se extrémů a prosazoval teorii, že člověk úplně sám může dosáhnout vztahu k bohu.

Tímto se přiblížil k novověkému pojetí zbožnosti, ačkoli jeho osobní pojetí víry bylo spíše středověké.

Z Manresi odchází Iñigo do Barcelóny, odtud odplouvá do Gaety a směřuje do Říma, aby získal od papeže Hadriána VI. povolení k cestě do Svaté země. Jeruzalém a Boží hrob udělal na Iñiga tak velký dojem, že i zvažoval, zůstat zde natrvalo. Toto

---

⁴ KYRALOVÁ, Marie. *Ignác z Loyoly: [životopis]*. 1. vyd. Překlad Věra Čápková. Praha: Zvon, 1992, 149 s. ISBN 80-711-3061-3, s. 16-17

⁵ viz tamtéž

⁶ viz tamtéž s. 17-18

rozhodnutí však narazilo na odpor ze strany františkánského provinciála a na základě papežských směrnic poslal Iñiga zpět domů.

1.4 Studium - Barcelona, Alcalá a Salamanca, Iñigo vs. Inkvizice

Po návratu vstoupil v Barceloně do latinské školy s touhou doplnit si teologické vzdělání. Po dvou letech přechází na artistickou fakultu v Alcalá de Henares. Kromě studií se během svého pobytu v Alcalá věnoval, spolu se svými přáteli, duchovním cvičením a výkladům katechismu. To ho ovšem dostalo do rozporu s Inkvizicí, podle které apoštolská činnost náleží pouze kněžím.

Za tento prohršek byl poslán do inkvizičního vězení. Po dvačtyřiceti dnech vězení je propuštěn a odchází z Alcalá na universitu do Salamanky. Ani zde však pozornosti Inkvizitorů neunikl, byl podezírán z přejímání myšlenek Erasma Rotterdamského, jehož díla tehdy nejspíše i znal. Zde tedy též končí ve vězení.

Po této zkušenosti se rozhodl, že svá studia dokončí v Paříži. Asi dva týdny po svém propuštění, opouští Salamanku a vydává se přes Barcelonu do Paříže, kam dorazí 2. února 1528.

1.5 Pařížská studia

Jedním z motivů, proč si Iñigo zvolil za místo dalších studií Paříž, byl paradoxně fakt, že neuměl francouzsky, což ho mělo odvést od apoštolské činnosti, která ho dostala do problémů.

Jeho prvním působištěm v Paříži byla kolej Montaigu, kde byl zapsán jako externí student. Ačkoli byl na studia zabezpečen dary od svých příznivců, v důsledku zpronevěry ze strany svého španělského kolegy, se Iñigo opět ocitá bez prostředků, odkázán na almužnu.

Své nové příznivce hledá v dobách studijního volna mezi flanderskými obchodníky. V letech 1529-31 zavítá i do Londýna, Antverp a do Bruggy. Právě v Bruggách potkává Louise Viveše, slavného pedagoga a filosofa, jehož názory jsou mu inspirací při pozdějším sestavování plánů učitelského působení Tovaryšstva.

Přes předchozí špatné zkušenosti pokračuje Iñigo v apoštolské činnosti a v učení exercicií, což má opět za následek udání Inkvizicí. I tato záležitost se však brzy urovnala a Iñigo se mohl začít věnovat studiu filosofie na koleji sv. Barbory (st. Barbe) v Rue Valette. V roce 1532 získává Ignác titul bakaláře, poté se stává licenciátem a později magistrem filosofie⁷.

1.6 Založení Tovaryšstva

Během pobytu zde Ignác potkává přátele, se kterými utvoří jádro Tovaryšstva. Jsou jimi Petr Faber ze Savojska, Simon Rodríguez de Azevedo z Portugalska, Francisco de Jassu y Xavier z Navarry, Diego Laínez z Almazán v Kastilii a Alfonso Salmerón z Toleda. Později se k nim připojil ještě Nicolás Alonso z Bobadilly del Camino u Palencie. Všechny je pojila touha kráčet ve stopách Kristových a pracovat pro spásu bližních, nejvíce však touha (znovu) vidět Jeruzalém.

*“Na svátek Nanebevzetí P. Marie 15. srpna 1534 se všichni sešli na Montmartru a složili při mši svaté, kterou celebroidl Petr Faber, jediný kněz ze skupiny, slavnostní slib, jehož obsahem bylo předsevzetí žít v chudobě, pracovat pro blaho duší a již zmíněná pouť do Jeruzaléma. Sliby pak obnovovali na Montmartru každoročně 15. srpna.”*⁸

K těmto sedmi časem přibyli ještě další tři Claudius Jay ze Savojska, Jean Condure a Paschal Broët z Francie. Sen o cestě do Jeruzaléma však zhatila francouzsko-španělská válka o milánské vévodství, která zablokovala přístup do Benátek, tradičního místa začátku pouti do Svaté země. Ignác se načas vrátil do Španělska a i jeho přátelé se rozešli na různé italské university.

Roku 1538 se “přátelé v Pánu” opět shromáždili v Římě, kde tou dobou již Ignác provozoval své exercicie, což mu opět vyneslo obvinění ze šíření špatného učení, nicméně i

---

⁷ zde se zdroje v přesném datování rozcházejí Čornejová (1995, s. 18) uvádí datum obdržení magisterského titulu dne 14. března 1534, Kyrálová (1992, s. 27) zmiňuje 13. březen 1534, přičemž odkazuje na tehdejší datování, kdy začátek nového roku byl spojen s Velikonocí. V datovém přehledu tiskové zprávy Národní knihovny České republiky ze dne 24. 4. 2006 (vydané u příležitosti výstavy k 450. výročí příchodu jezuitského řádu do Čech), Mgr. Zdeněk Tichý uvádí jako datum získání magisterského titulu 15. 3. 1533.

⁸ KYRALOVÁ, Marie. *Ignác z Loyoly: [životopis]*. 1. vyd. Překlad Věra Čápková. Praha: Zvon, 1992, 149 s. ISBN 80-711-3061-3, s. 28

tentokrát se mu povedlo svou pravdu obhájit, ba co více, získal si i přízeň papeže Pavla III. Papež schválil Tovaryšstvo nejprve ústně r. 1539, v následujícím roce 27. září 1540 stvrdil bulou *Regimini militantis Ecclesiae*. Tímto byla *Compañía de Jesús* (latinsky *Societas Iesu*, česky *Tovaryšstvo Ježíšovo*) oficiálně schváleno jako řeholní řád. Ještě téhož dne sepsal Ignác Formule institutu *Tovaryštva Ježíšova*. "

- 1. Kdokoli chce v našem Tovaryšstvu, jež si přejeme označit jménem Ježíšovým, sloužit jako voják pod praporem kříže a sloužit jedinému pánu a jeho náměstkovi na zemi římskému papeži, ať si uvědomí, že po slavném slibu trvalé čistoty se stane členem Tovaryštva založeného především k tomu, aby usilovalo o prospěch duší v křesťanském životě a učení a aby šířilo víru veřejným kázáním a službou Božího slova, duchovními cvičeními a charitativní činností, jmenovitě tím, že bude vyučovat děti a nevzdělané lidi křesťanství a zpovídáním poskytovat duchovní útěchu křesťanům. Ať se snaží mít stále pře očima Boha a pak charakter svého (řeholního) institutu, který je jakousi cestou k němu, a ať ze všech sil usiluje o dosažení cíle, který mu Bůh předkládá; každý však podle milosti udělené mu Duchem svatým a podle vlastního stupně svého povolání, aby se někdo nedal strhnout nerozumnou horlivostí.*
- 2. Rozhodnutí o vlastním stupni každého jednotlivce a rozeznání a rozdělení úkolů ať je zcela v rukou představeného nebo preláta, kterého si tak zvolíme, aby byl zachován vhodný řád potřebný v každé dobře ustanovené společnosti. Představený ať má pravomoc vypracovat po rozvaze se svými společníky v poradním sboru Konstituce, jež by nám pomáhaly k uskutečnění tohoto cíle, který jsme si předsevzali. K právoplatnému ustanovení se vždy vyžaduje většina hlasů. Poradním sborem se ve věcech důležitých a trvalých rozumí větší část celého Tovaryštva, kterou může představený bez velké námahy svolat, ve věcech méně trvalých a dočasných pak všichni ti, kdo jsou právě přítomni v místě, kde sídlí náš představený. Právo přikazovat však bude zcela v rukou představeného.*
- 3. Všichni členové Tovaryštva ať vědí, a nejen bezprostředně po své profesi, ale po celý život ať denně pamatují na to, že celé toto Tovaryšstvo i jednotlivci slouží Bohu jako vojáci ve věrné poslušnosti našemu nejsvětějšímu panu papeži a ostatním*

římským papežům, jeho nástupcům. Ačkoli jsme evangeliem poučeni a pravou vírou poznáváme a pevně vyznáváme, že všichni křesťané jsou podřízeni římskému papeži jako hlavě a náměstku Ježíše Krista, přece jsme usoudili, že k větší pokoře našeho Tovaryšstva a k dokonalému umrtvení jednoho každého a k zřeknutí sr naší vůle bude velice užitečné, když se každý z nás nad toto společné pouto zaváže zvláštním slibem, takže cokoli nyní a další římské papežové v té které době nařídí ve věcech týkajících se prospěchu duší a rozšíření víry, a budou-li nás chtít poslat na kterékoliv místo, jsme povinni, pokud je na nás, ihned a bez jakéhokoli otálení a výmluv provést, ať nás pošlou k Turkům nebo k jiným nevěřícím, i k těm, co žijí v končinách zvaných Indie, anebo ke kterýmkoli heretikům či schizmatikům nebo kamkoli věřícím.

- 4. Proto ti, kdo se k nám budou chtít přidat, dříve než si takové břemeno vloží na ramena, ať dlouho a mnoho zvažují, zda mají k dispozici tolik duchovního jmění, aby mohli podle rady Pána tuto věž dokončit; tj. zda jim Duch svatý, který je pobízí, slibuje tolik milosti, aby mohli doufat, že s jeho pomocí unesou břímě tohoto povolání. A když se z Pánova vnuknutí přihlásili do této vojenské služby Ježíše Krista, musejí být připraveni ve dne v noci s přepásanými bedry plnit tak velký závazek.*
- 5. Aby však nikdo z nás nemohl usilovat o určitou misi či místo (působení) nebo se jim vyhýbat, ať každý z nás slíbí, že o těchto misích nikdy nebude přímo ani nepřímo jednat s římským papežem, ale že všechnu tuto starost přenechá Bohu, samotnému papeži jako jeho zástupci a představenému Tovaryšstva. Také představený ať slíbí jako ostatní, že se zmíněným papežem nebude jednat o své vlastní misi na to či ono místo, leda na radu Tovaryšstva.*
- 6. Jednotliví členové ať slíbí, že budou ve všem, co se týká zachování této naší Regule, poslouchat představeného Tovaryšstva On pak ať nařizuje, co pozná jako vhodné k uskutečnění cíle stanoveného mu Bohem a Tovaryštvem. Ve svém vedoucím postavení ať pak vždy pamatuje na dobrotu, mírnost a lásku Kristovu a na zásady (apoštolů) Petra a Pavla; on sám i jeho poradní sbor ať stále přihlížejí tomuto pravidlu. Zejména t' mají ve vážnosti vyučování dětí a nezdělaných lidí*

křesťanské nauce, desateru přikázání a jiným podobným základním věcem, které budou s ohledem na osoby, místo a čas považovat za přiměřené. Je totiž velmi potřebné, aby představený i poradní sbor nad touto věcí starostlivě a pečlivě bděli, neboť budova víry bližních nemůže růst bez základu, a naši jsou v nebezpečí, že kdo je učenější, bude se snažit vyhnout této oblasti na první pohled méně okázalé, ačkoli ve skutečnosti není nic užitečnějšího jednak ke vzdělání bližních, jednak pro naše (členy Tovaryšstva) ke konání skutků lásky a pokory. Podřízení jsou povinni poslouchat představeného ve všem, co patří k institutu Tovaryšstva, a to kvůli nesmírnému užitku, jež sebou nese pořádek, a aby se stále cvičili v pokoře, kterou nikdy nelze dost vynachválit. V představeném mají uznávat jakoby přítomného Krista a ctít jej, jak se sluší.

- 7. Poněvadž jsme udělali zkušenost, že život vzdálený co nejvíce veškeré zištnosti a co nejpodobnější evangelní chudobě je radostnější, čistší a vhodnější ke vzdělání bližních, a poněvadž víme, že náš Pán Ježíš Kristus svým služebníkům, kteří hledají jen Boží království, poskytne všechno, co je potřeba k obživě a ošacení, ať jednotlivci a všichni (dohromady) slíbí trvalou chudobu a prohlásí, že k vydržování a užitku Tovaryšstva nemohou ani soukromě ani společně nabývat civilního práva na nějaké nemovitosti, nebo nějaké výnosy či příjmy, ale ať jsou spokojeni s tím, že budou přijímat pouze užívání darovaných jim věcí, aby si obstarali, co budou potřebovat.*
- 8. Na universitách však mohou mít kolej nebo koleje se (stálými) příjmy, důchody, nebo majetky ke hrazení potřeb a nutných věcí studentů. Představený a Tovaryšstvo si zachovávají veškerou správu a dohled nad řečenými kolejemi a studenty, pokud se týče výběru správce, či správců, a studentů, jejich přijímání, propouštění, uspořádání stanov, výchovy, vzdělání a nápravy studentů, způsobu poskytování jim stravy a ošacení, a také veškeré ostatní správy, vedení a péče; ovšem tak, aby ani studenti nemohli zneužívat zmíněných dober, ani Tovaryšstvo aby je nemohlo proměnit ke svému užitku, ale aby sloužila potřebám studentů. Ti mohou být po zjištění jejich pokroku v duchovních věcech a ve studiu po dostatečné zkoušce přijati do našeho Tovaryšstva. Všichni členové, kteří jsou kněžími, i když nemají*

církevní obročí nebo důchody z nich, jsou povinni modlit se soukromě a jednotlivě, ne společně, officium podle církve.

9. *To je (tedy) to, co jsme se souhlasem zmíněného pána našeho (papeže) Pavla a Apoštolského stolce o naší řeholi jaksi v náčrtu vysvětlili. Učinili jsme tak nyní, abychom spisem souhrnně informovali jednak ty, kdo se nás ptají na institut našeho (řeholního) života, i ty, kdo přijdou po nás a budou chtít, dá-li Bůh, sledovat tuto životní cestu. Poněvadž jsme ze zkušenosti poznali, že je (tato cesta) spojena s mnoha a velkými obtížemi, považovali jsme za vhodné stanovit, aby do Tovaryšstva nebyl přijímán nikdo, kdo nebyl dlouze a pečlivě prověřen. A když se prokáže, že je rozvázný v Kristu a vyznamenává se v nauce a čistotě křesťanského života, pak teprve ať je přijat k vojenské službě Ježíše Krista. Ten ať ráčí být našim skrovným počátkům příznivě nakloněn k slávě Boha Otce, jemuž jedinému buď čest a sláva na věky. Amen. 27. září 1540 Řím"⁹*

1.7 Ignác generálem Tovaryšstva

Necelý půl rok po ustavení řádu byl v dubnu 1541 zvolen generálním představeným řádu. Rozhodně však nebyl generálem ve špatném slova smyslu. *"Nový generál nezměnil své prosté zvyky: pomáhal dál v kuchyni, vyučoval katechismus. Zvláštní péči věnoval obráceným Židům, prostitutkám, nemocným a sirotkům. Založil pro ně v Římě několik zařízení. Postupoval při tom obvykle tak, že se nejdříve snažil shromáždit osoby, které by celé dílo mohly financovat a řídit, potom se postaral o to, aby toto společenství bylo uznáno papežskou bulou jako církevní bratrstvo. Pomáhal přitom tak dlouho, pokud to bylo nezbytné, jakmile bylo možno dílo předat do rukou někoho jiného, nenápadně se stáhl a věnoval se novým úkolům."*¹⁰

V tomto roce také začíná Ignác sepisovat řádové Konstituce (podrobněji v kapitole 4), intenzivněji se jimi však začíná zabývat až v roce 1547, kdy se funkce sekretáře

---

⁹ RICHTEROVÁ, Alena a Ivana ČORNEJOVÁ. *Jezuité a Klementinum: [Životopis]*. 1. vyd. Překlad Věra Čápová. Praha: Národní knihovna, 2006, 149 s. ISBN 80-705-0485-4, s. 61-62

¹⁰ KYRALOVÁ, Marie. *Ignác z Loyoly: [životopis]*. 1. vyd. Překlad Věra Čápová. Praha: Zvon, 1992, 149 s. ISBN 80-711-3061-3, s. 38

Tovaryšstva ujímá Jan de Polanco, který se záhy stává Ignácovou pravou rukou a spřízněnou duší. S jeho nemalým přispěním v roce 1552 spatřil světlo světa základní španělsky psaný text řádových konstitucí.

Text konstitucí se od doby jejich vzniku příliš nezměnil, původní znění je respektováno i dnešními členy Tovaryšstva. Generálem Tovaryšstva zůstal Ignác až do své smrti, ačkoli již v roce 1551 žádal o zproštění úřadu z důvodu choroby. Umírá o pět let později 31. července 1556 v brzkých ranních hodinách. Bylo mu 65 let.

2 DALŠÍ ZE ZAKLÁDAJÍCÍCH BRATŘÍ

2.1 Bylo jich sedm

Jak jsem zmínil výše, Ignác a prvních šest bratří složilo své sliby v kapli na Motmarteru. O Františku Xaverském se zmiňuji v kapitole druhé věnované misiím, zde se pokusím ve stručnosti přiblížit ty ostatní.

2.2 Petr Fáber

Narodil se r. 1506 ve vesnici Villaret v Savojsku. Ačkoli byl z rolnické rodiny, kolem desátého roku věku ho rodiče na jeho žádost posílají ke knězi do sousední vesnice Thônes, který Petra vyučoval latině. Roku 1516 vstupuje Petr do koleje v La Roche. Po devíti letech studia přechází v září r. 1525 na radu svého strýce Clauda Perrisina, jež byl převorem v Le Reposoir, na universitu do Paříže.

Ignáce z Loyoly poznal během svých příprav na magistra filosofie na koleji Saint-Barbe. Po letech váhání mezi duchovním a světským směřováním se roku 1531 rozhodne připojit se k Ignácovi, ale až koncem zimy 1534 po té, co nějaký čas pobyl v rodném Savojsku a po zralých úvahách, vykonává duchovní cvičení. Je tak prvním ze zakládajících (vyjma Ignáce) členů, kdo exercicie vykonal.

*"Jeho Manresou je dům na předměstí Saint-Jaques. Zde se mu dostane vroucí horlivosti i svatých bláznovství Iñiga z Manresy."*¹¹ Po vykonání exercicií je již pevně rozhodnut připojit se k Ignácovi. Nejprve však chce přijmout kněžské svěcení. *"28. února r. 1534 je vysvěcen na podjáhna, 4. dubna na jáhna, 30. května 1534 mu udělí pařížský biskup Jean de Bellay kněžské svěcení."*¹² Dál pokračuje ve studiu teologie a roku 1536 se stává magistrem.

---

¹¹ RAVIER, André. *Ignác z Loyoly zakládá Tovaryšstvo Ježíšovo*. Vyd. 1. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2002, 543 s. Societas, 12. ISBN 80-860-4597-8, s. 59.

¹² viz tamtéž

Po schválení řádu odchází šířit křesťanství do Německa, kde pro řád získá význačnou oporu v podobě Patra Canisia¹³. Umírá v Římě v srpnu r. 1546. V roce 1872 je pak papežem Piem IX. blahorečen¹⁴.

2.3 Šimon Rodríguez

Narodil se mezi léty 1509-1510 ve Vouzela na severu Portugalska. Pocházel z bohaté rodiny. Jeho otcem byl Gil Gonçalves a matkou Kateřina de Azevedo. Šimona v Lisabonu vychovával děkan královské kaple Diego Ortiz de Vilhegas, nejspíš jeho přispěním se Šimon dostal r. 1527 na kolej sv. Barbory do Paříže, kde se později seznámil s ostatními zakládajícími členy. Jsou rozpory v tom, kdy (resp. jako kolikátý) se k ostatním připojil. Sám sebe zmiňuje jako čtvrtého, kancléř Polanko v životopise sv. Ignáce uvádí, že byl posledním.

V březnu roku 1536 se stává magistrem filosofie. Po vzniku Tovaryšstva odchází spolu s Františkem Xaverským do Portugalska s úkolem založit zde provinciát. Byl zpovědníkem krále Jana III., který jezuity do země pozval.

Portugalský provinciát byl pod jeho kontrolou, postupem času se však díky přílišné náboženské horlivosti dostal do rozporu se smýšlením řádu, nakonec, kvůli neshodám se sv. Ignácem a stížnostem některých bratří, byl z Portugalska odvolán zpět do Říma. Zde byl shledán vinným z nedostatku poslušnosti a jako pokání mu bylo zakázáno vrátit se zpět do Portugalska. Byly mu přiděleny jiné úkoly v Itálii a později i ve Španělsku.

Do rodného Portugalska mu bylo povoleno vrátit se až ve stáří. Před smrtí ještě sepsal historii prvních let působení v řádu. Umírá 15. června 1579 v Lisabonu. (Ravier, 2002 doplněn o údaje z internetových zdrojů^{15, 16})

---

¹³Petr Faber. *Jesuit.cz: Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova* [online]. 2006 [cit. 2012-02-17]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/osobnost.php?id=2>

¹⁴ Petr Faber. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-02-17]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Petr_Faber

¹⁵ Ignác z Loyoly a počátky Jezuitského řádu. *Sonina a Zuzčina stránka* [online]. neznámé [cit. 2012-02-17]. Dostupné z: <http://www.historickadata.wz.cz/ignac.html>

¹⁶ Simão Rodrigues. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-02-17]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Sim%C3%A3o_Rodrigues

2.4 Diego Laínez a Alonso Salmeron

Narodil se roku 1512 v Almazán, otcem byl Juan Laínez a matkou Isabela Gomez de León. Rodiče byli původně židé obrácení na katolickou víru. Diego nejprve studoval v Sorii, poté v Siguenze a nakonec stejně jako Ignác v Alcalá. Magistrem filosofie se stává 26. října 1532 v pouhých 20 letech.

O tři roky mladší Alonso Salmeron se narodil 2. září 1515 v Toledu, otcem byl Alonso Salmeron, starší a matkou Martina Diaz Olíaz y Magan. Stejně jako Diego vystudoval filosofii v Alcalá, spolu pak odcházejí za Ignácem do Paříže, kde Salmeron získává magisterský titul a studuje i teologii.

Osudy těchto dvou přátel zůstávají spjaty i po založení řádu, Diego se stal druhým řádovým generálem a Alonso neapolským provinciálem.

2.5 Nikolás Bobadilla

Získal jméno podle vesnice, kde se narodil (někdy mezi léty 1508-1509), jeho rodiči však byli Francisco Alonso a Calina Perez. Jako jiní jeho druhové byl i on magistrem filosofie, mimo to ale studoval také rétoriku, logiku a gramatiku. Též studoval teologii.

Do Paříže jej přivedla touha zdokonalit své znalosti hebrejštiny a řečtiny. To vše ještě před rokem 1534 a slibem na Montmarteru.

Byl jistě člověkem vzdělaným, ale také prý velmi sebevědomým a asertivním. Po smrti Ignáce se toužil stát druhým generálem. Zhrzený tím, že volba padla na Laníeze, neváhal šířit pomluvy i u samotného papeže. Jako jediný z bratrů zakladatelů si dovolil zpochybnit práci Ignáce z Loyoly¹⁷, když kritizoval jím sepsané konstituce. Působil na mnoha misiích v Dalmácii a Itálii, založil mnoho kolejí, některé ale neměly dlouhého trvání.

Zemřel v Loretu, v Itálii roku 1590¹⁸.

---

¹⁷ Ignác z Loyoly a počátky Jezuitského řádu. *Sonina a Zuzčina stránka* [online]. neznámé [cit. 2012-02-17]. Dostupné z: <http://www.historickadata.wz.cz/ignac.html>

¹⁸ Nicholas Bobadilla. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-02-18]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Nicholas_Bobadilla

3 JEZUITÉ A MISIE

3.1 Misie

Jak zmiňují již Formule řádu, misijní činnost patří k základním úkolům Tovaryšstva. Slovo misie (latinsky missio) vzešlo ze slovesa mitto, mittere jež znamená poslat, vyslat. Slovo missio tedy můžeme chápat jako odeslání nebo vyslání (Kubíková, 2001). Oním posláním je především šíření křesťanské vzdělanosti a obracením pohanů, protestantů a Židů na křesťanskou víru.

Misie lze rozdělit na dva typy:

1. misie vnitřní - zaměřené na konverzi nekatolického obyvatelstva především v evropských řádových provinciích a upevňování katolické víry. (Příkladem vnitřní misie je vyslání Jezuitů do Prahy)
2. misie vnější - zaměřené především mimo Evropu, do vzdálených zemí Asie, Afriky a Nového světa (Ameriky) s cílem rozšířit křesťanskou vzdělanost i do nových kolonií a území.

3.2 František Xaverský a jeho misie

Mezi jedny z prvních a zároveň nejznámějších misionářů patří František Xaverský. Narodil se 7. dubna r. 1506 na zámku Javier. Jeho mládí poznamenala válka mezi Španělskem a Navarrou.

V roce 1525 odchází studovat do Paříže, kde během studia poznává Ignáce z Loyoly. Spolu s ním se stává jedním ze zakládajících členů nového řádu (viz předchozí kapitola).

Když roku 1542 přijíždí do Indie, není obyčejným misionářem, přijíždí z pověření portugalského krále a jako apoštolský nuncius má podporu samotného papeže. Svou misijní pouť začíná v přístavu Goy, kde i přes přítomnost kostelů a klášterů křesťanská morálka příliš nekvetla. Nápravou zdejší situace strávil František několik měsíců. (Kubíková, 2001)

Poté se přesunul na pobřeží Coromandel, kde se věnoval šíření křesťanské vzdělanosti mezi místními rybáři náležícími ke kastě paravajů. Ačkoli příslušníci této kasty byli již dříve pokřtěni (výměnou za ochranu ze strany portugalských kolonizátorů), teprve s příchodem sv. Františka zde začala výuka katechismu.

*"S pomocí tlumočnicků připravil volný překlad modlitby Otčenáš, Kréda a Desatera. Pak k sobě v každé vesnici shromáždil mladé hochy a naučil je nazpaměť tyto základy křesťanské víry. Potom je poslal domů, aby totéž naučili starší lidi."*¹⁹. V letech 1546-7 údajně František Xaverský vykonával misie na ostrovech Malaka, odtud pak jeho další kroky směřovaly do Japonska.

15. srpna 1549 připlouvá do Kogošimi. Přes poměrně vlídné přijetí byla záhy misijní činnost na popud budhistických mnichů zakázána. Františkovou touhou bylo setkat se s císařem, získat jej pro své myšlenky, případně vyprosit si ochranu pro své počínání. Politická situace mu však přístup ke dvoru znemožnila.

Během svého pobytu narážel mnohdy na problémy s překladem určitých slov a významů do japonštiny, nicméně za svého působení v Kogošimě se František naučil trochu japonsky, poté se vydal do Jamaguči, kde byl přijat jako vyslanec portugalského krále a také mu zde bylo povoleno kázat a vyučovat. Po 27 měsících působení v Japonsku odchází v listopadu roku 1551 do Číny. Misijní činnost Jezuitů však zde pokračuje i po jeho odchodu.

Čína se tehdy těšila v Japonsku velké úctě, František Xaverský tedy předpokládal, že přiměje-li ke konverzi Čínského císaře, otevře mu to dveře k další misionářské činnosti. Svého cíle však již nedosáhl. Smrt jej zastihla 3. prosince 1552 v San Čoan poblíž Kantonu ve věku 46 let.

3.3 Matteo Ricci

V témže roce, kdy František Xaverský umírá, přichází na svět muž, jemuž se brány staré Číny podaří otevřít. Matteo (česky Matouš) Ricci se narodil 8. října 1552 v Maceratě,

---

¹⁹ KUBÍKOVÁ, Jiřina. *Křesťanská misie v 16.-18. století*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2001, 280 s. Pontes Pragenses, sv. 18. ISBN 80-862-6324-X., s. 32

jež tehdy byla součástí papežského státu²⁰. Během svých studií teologie a práva na římské jezuitské škole se roku 1571 rozhodl vstoupit do Tovaryšstva. Již v roce 1577 žádá o svolení být vyslán na první misii a v březnu 1578 vyplouvá z Lisabonu do Goy, kam připlouvá v září téhož roku. Z Indie pak pokračuje do Malaky a přes Zadní Indii do Macaa a dále pak do Říše středu (Čína). Povolení ke vstupu do Číny získává 10. září 1583. Stejně jako Xaverský v Japonsku naráží i Ricci na potíže s překladem slov a pojmů do Čínštiny.

Nejspíše někdy mezi léty 1583-89, během jeho působení v Čao-čchingu, vzniká za přispění Michela Ruggieria, první portugalsko-čínský slovník. Roku 1597 je Alessandrem Valignanem jmenován hlavním jezuitským misionářem pro území Číny. Během svého působení v Číně zde dosáhl Matteo Ricci velkého věhlasu nejen kvůli svým znalostem v oblasti astronomie, geometrie, matematiky i praktické fyziky, ale především svým nekonfliktním přístupem k čínské kultuře.

Jeho snaha o přizpůsobení křesťanského katechismu místním zvyklostem (tzv. akomodace) se neseťkala s porozuměním misionářů z ostatních řádů. Jeho misijní úspěchy však byly nesporné, byl prvním Evropanem, který se dostal do Pekingu, během svého pobytu zde přiměl ke konverzi několik vysoce postavených úředníků, získával tak konvertity i ve vyšších společenských třídách. Matteo Ricci umírá 11. května 1610, pohřben je o rok později s povolením císaře na hřbitově Zhala. O vážnosti, jaké se Riccimu v Číně dostávalo, svědčí i fakt, že po své smrti byl zařazen do konfuciánského panteonu jako bůh hodin.

3.4 Česká stopa v Jezuitských misiích

3.4.1 Šimon Boruhradský

Narozen 26. října 1650 v Polné, své studium začal na jihlavském gymnáziu, poté přechází studovat filosofii do Olomouce. Do Tovaryšstva vstupuje 23. října 1670 v brněnském noviciátu. Bez kněžského svěcení pak působí jako bratr laik nejprve

---

²⁰Matteo Ricci. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Matteo_Ricci

v Litoměřicích a později v koleji sv. Ignáce na Karlově náměstí. Z Prahy poté odhází do Klatov, kde ale jeho působení nemá dlouhé trvání.

V dubnu 1678 se vydává spolu s dalšími šesti bratry do španělského Cádizu, flotilu do zámoří ale nestihnou. Svého ročního pobytu v nedaleké Seville využije ke studiu španělštiny a domorodých jazyků, potřebných k misijní činnosti. Také si zde přijímá nové jméno na Simón de Castro.

Během svého pobytu v Americe se záhy dostává do služeb mexického místokrále markýze de la Laguna, pro kterého působí zejména jako stavitel. Jeho dílem jsou jezuitské koleje v Ciudad de México, navrhuje též přestavbu vyhořelého místodržitelského paláce.

V roce 1692 projektuje rozsáhlý systém kanálů, který má za úkol zabránit pravidelným záplavám v oblasti jezera Texcoco a u města Coyacán. Díky svým skutkům se brzy stává místokrálovým oblíbencem.

V roce 1688 odmítá stát se královým zpovědníkem i vysvěcení na kněze a vydává se na cestu na Mariánské ostrovy. Svého cíle však již nedosáhne. Během cesty se nakazí morem a umírá 6. dubna 1697. (Kubíková, 2001)

3.4.2 Samuel Fritz

Narodil se 9. dubna 1654 a již ve svých devatenácti letech (27. 10. 1673) vstoupil do Tovaryšstva během svých studií na Filosofické fakultě University Karlovy. V létech 1675-77, vyučuje jako magistr filosofie na semináři v Uherském Hradišti.

V letech 1677-8 pak působí v Březnici, kde později získává post zástupce rektora tamní jezuitské koleje. Pedagogickou činnost však brzy opouští kvůli studiu teologie.

4. února 1683 je vysvěcen na kněze a žádá o svou první misii. Uspěl až se svou druhou žádostí a 17. listopadu 1683 odchází z Čech do Sevilly, kde stejně jako kdysi před ním Boruhradský využívá doby čekání na zámořskou flotilu ke studiu španělštiny a geografie Jižní Ameriky. Po devíti měsících 24. září 1684 odplouvá se španělskou flotilou. 26. listopadu pak přistává v Cartageně.

V Jižní Americe působil především u kmene Omaguů, kam byl vyslán Jezuitským superiorem Juanem Lorenzem Luzerem.

Během své činnosti mezi indiánskými kmeny zde začíná pracovat na své mapě Amazonky. V roce 1704 se stává superiorem misíí pro oblast řeky Maraňón. Ze svého sídla v La Laguně odchází roku 1706 do Quinta, odnáší si sebou i svou mapu Amazonie, kterou se mu roku 1707 podařilo vytisknout díky spolupráci mědirytcem Juanem de Narvaez,.

Misijní činnost mezitím trpí pod nájezdy portugalských kolonistů. Mnoho indiánů je odvečeno do otroctví. V prosinci roku 1712 je i Fritz zbaven úřadu superiora kvůli podezření z prodeje indiánů do otroctví. Zbytek života tráví v Jeberos, kde umírá 20. března 1725.²¹

3.4.3 Karel Slaviček

Narodil se r. 1678 v Jimramově. Studoval na jezuitských školách a r. 1694 vstupuje do jezuitské koleje v Brně. Během studia zde vyniká zejména v matematice a hudbě. Dále studoval filosofii (Olomouc) a teologii (Praha). 1702 - 1706 působí jako profesor v nižších jezuitských třídách.

Roku 1706 je vysvěcen na kněze, o tři roky později pak odchází do Vratislavi, kde se věnuje vědecké práci a kázání. Roku 1712 skládá řádové sliby a v roce 1714 se nabízí řádovému generálovi pro misii do Číny.

Na podzim roku 1716 připlouvá do Číny a již v roce 1717 jej přijímá císař Kanghi. Na císařském dvoře se záhy stává vážený pro své matematické, astronomické a hudební znalosti.

Po nástupu císaře Yungčunga v roce 1724 musí většina jezuitů císařský dvůr opustit. Slaviček však u dvora požívá takové vážnosti, že zůstává. Během téměř dvaceti let působení v Číně poslal domů řadu dopisů a zpráv popisujících zdejší život a poměry. Zemřel 24. srpna 1735 a je pochován v Pekingu.

Na jeho náhrobku oznamuje, že je zde pohřben "Carol Slavicek Moravus" (Karel Slaviček Moravan).

---

²¹ Samuel Fritz. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Samuel_Fritz

4 JEZUITÉ V ČECHÁCH

4.1 Příchod do Čech

12. února 1556 se vydává 12 jezuitů pod vedením Ursmara Goissona na cestu z Říma přes Vídeň do Prahy. Vysílá je sám Ignác Loyoly na žádost habsburského krále Ferdinanda I. a katolické šlechty. Ještě před jejich vysláním je Petr Canisius "apoštol Německa" pověřen zjištěním, zda jsou země České, pro misii vhodné.

" *Ten usoudil, že možnosti působení řádu v Čechách nejsou vůbec špatné, protože nejrozšířenější konfesí je utrakvismus, jenž náleží mezi "staré hereze", a nadto se jeho příznivci mezi sebou přou.*"²² Kromě utrakvismu bylo však v Čechách, zejména mezi německy mluvícím obyvatelstvem, rozšířeno též luterství. To působilo problémy třeba při pronikání Tovaryšstva do Slezska.

Jezuité přicházejí do Prahy 21. dubna 1556. Cílem jejich působení měla být především misijní a vzdělávací činnost. Ferdinandovi I. záleželo na tom, aby rekatolizace neprobíhala násilnou formou, proto také jeho volba padla na Jeziuity, kteří si už za léta své poměrně krátké existence získali dobré jméno.

V listu z 20. června Ignác z Loyoly pověřenému rektorovi jezuitské koleje v Čechách Urmaru Goissonovi píše: " *Doufám, že jako země dobrá přinesete užitek v trpělivosti a budete svaté sémě, ze kterého časem vzroste velmi hojná služba Bohu na pomoc katolickému náboženství. Neboť i když nástroje jsou slabé, je milost Boha, Pána našeho, velmi silná a mocná, a té vám bude, doufám pevně, udělováno hojně.*"²³

Ačkoli nebyli jediným katolickým řádem působícím na našem území, nesetkali se zprvu s vlídným přijetím. Brzy si ale v Českých zemích svým přístupem vydobyli pevnou pozici. Prvním sídlem se jim stal dominikánský klášter sv. Klimenta v Praze.

---

²² RICHTEROVÁ, Alena a Ivana ČORNEJOVÁ. *Jezuité a Klementinum*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna, 2006, 199 s. ISBN 80-705-0485-4, s. 13

²³ zmiňováno hned v několika zdrojích

4.2 První university a gymnasia

V roce 1562 za přispění Ferdinanda I. vzniká v Praze jezuitská akademie jako jistý protipól utrakvistické Karlovy university a je tehdy druhou universitou na českém území. Téhož roku též Ferdinand zlatou bulou ze dne 26. září obnovuje pražské arcibiskupství v čele s Antonínem Brusem z Mohelnice.

V roce 1566 přicházejí jezuité za přispění olomouckého biskupa Viléma Prusinovského z Víckova na Moravu. Zde poté pokračují v misijní činnosti především skrze vzdělávání. Jejich vzdělávací metody patřily mezi nejlepší té doby. V Olomouci nejprve zakládají gymnásium a v r. 1573 zde s "požehnáním" římskoněmeckého císaře Maxmiliána II. vzniká vysoké učení.

Jezuitské koleje a gymnasia však nebyla určena pouze katolickým studentům, hojně je, především kvůli jejich vysoké kvalitě, navštěvovali i mládenci z nekatolických rodin. Podmínkou přijetí do školy nebyla konverze, dokonce ani během studia nebyl na žáky kladen nátlak nutící je k přijetí katolické víry, nicméně nezřídka se stávalo, že vlivem vstřícnosti a dobrého přístupu ze strany učitelů žáci přecházejí ke katolicismu, k čemuž ovšem mohlo dojít pouze se svolením rodičů.

Čornejová (1995, s. 77) popisuje příběh Petra Canisia. Jistý jezuitský žák jménem Zikmund Domináček z Písnice natolik zapláhl pro katolickou víru, že se rozhodl ke konverzi, což mu matka přísně zakázala. Pražští jezuité však museli vůli rodičů ctít a nechtěli mu povolit přijímání. Mladík tedy uprchl do Plzně. Odtud pak psal vzrušené dopisy svým učitelům, spolužákům a své matce, až se mu podařilo její odpor zlomit a nakonec sám vstoupil do Tovaryšstva Ježíšova.

4.3 Protestanství a katolictví

Je zajímavým faktem, že na žádost Ferdinanda I. papež Pius IV. povoluje přijímání podobojí (sub utraque), jež v Praze za vlády Maxmiliána II. praktikuje i sám arcibiskup. To bylo mnohým českým katolíkům proti mysli. Své naděje tak katolíci vkládali do Rudolfa II. vychovaného na konzervativním španělském dvoře. Za vlády Rudolfa II. se Praha stává centrem Evropy.

4.4 Od Rudolfova majestátu k Bílé hoře

Rudolfínská doba je však také dobou vzrůstajícího napětí mezi katolíky a kališníky. Rozpory nabraly na intenzitě po podpisu Rudolfova Majestátu 9. července 1609. Znamenal sice zajištění náboženských svobod, fakticky ale stranil nekatolíkům.

V době před Bílou horou dochází u nás k rozmachu jezuitských řádových domů ať už v jižních Čechách (Jindřichově Hradci, v Českém Krumlově, v Chomutově), na Moravě (v Brně) nebo také v Kladsku.

S vypuknutím stavovského povstání však byli jezuité vykázáni za hranice země dekretem z 1. června 1618. Pražští Jezuité se vrací do Klementina až o více dva roky později 22. listopadu 1620. Kolej sv. Klimenta za doby povstání neutrpěla větších škod, o zdejší knihovnu se vzorně starali profesori z University Karlovy, za což jim jezuité vzdali dík.

4.5 Rekatolizace a rozkvět řádu

Časy náboženské tolerance byly však nenávratně pryč. Útlak vůči nekatolíkům se stupňoval a vše vyvrcholilo vydáním obnoveného zřízení zemského, v Čechách roku 1628, na Moravě o rok později. Tímto bylo ustanoveno jako jediné vyznání katolické. Přivést České země zpět do náručí Říma, však nebyl jednoduchý úkol. Přes všechna nařízení se konverze obyvatelstva zprvu příliš nedařila. Nejlepší výsledky slibovala výchova ve školách a právě ta byla doménou jezuitů.

Největšího rozmachu dosahuje právě za Třicetileté války, kdy vzniká nejvíce nových řádových domů v Čechách i na Moravě. Roku 1623 vznikla samostatná Česká provincie odštěpením od rakouské. Prvním českým provinciálem se stává páter Rumer, sídlem je mu pražská kolej sv. Klimenta.

Do roku 1650 vznikají nové koleje v Jičíně, v Praze, v Kutné Hoře, v Hradci Králové, v Litoměřicích, v Klatovech, v Chebu, v Břežnici, v Jihlavě, Znojmě, Kroměříži, v Telči aj. Vstoupit do řádu touží stále větší počet rodáků, brzy tak začali převládat nad řádovými bratry ze zahraničí. Španěl Rodrigo Arriga byl jedním z cizinců, který nedlouho po vzniku samostatné české provincie přišel do Čech a spojil svou činnost s jezuitskou teologickou fakultou.

Jak uvádí Čornejová (Richterová, Čornejová a kolektiv, 2006), Praha se mohla chlubit jedním z největších katolických filosofů té doby. Říkalo se, že je třeba jít do Prahy a slyšet Arrigu. V roce 1702 se k již existujícím universitám v Praze a v Olomouci přidává jezuitská universita ve Slezské Vratislavi. Éra rozmachu jezuitských kolejí se však pomalu blížila ke svému konci.

" *Lze soudit, že základní etapa rekatolizace byla zhruba do roku 1680 dokončena. Čechy a Morava (v případě Slezska jsou větší pochybnosti), byly katolické nejen podle znění striktních zákonů a příkazů, ale i podle ohlasu ve společnosti.*"²⁴ Jezuité se stali, a to nejen v Českých zemích, jedním z nejvlivnějších a nejspíš i nejpočetnějších katolických řádů.

4.6 Zrušení a obnovení

Doba Osvícenství však Jezuitům příliš nepřála, ať už příčinou byla rivalita ostatních řádů nebo strach z rostoucí moci a vlivu Tovaryšstva. "*Mezi Tovaryštvem a Vatikánem existovala celá řada okamžiků nedůvěry a vzájemných antagonismů. Jezuité opakovaně hájili zájmy svých národních církví proti římskému centralismu.*"²⁵

Výnos papeže Klimenta XIV ze dne 21. července 1773 ruší jezuitský řád na věčné časy. Ve většině katolických zemí, Habsburskou monarchii nevyjímaje, přijali tento výnos bez okolků. Jezuité paradoxně našli zastání v zemích nekatolických. Například Kateřina Veliká odmítla uposlechnout papežských příkazů a breve nikdy nepřijala. (Wright, 2006).

Jezuitští bratři mohli dle breve zpovídat a kázat, pokud byli zařazeni mezi světské kněze nebo vstoupili do jiného řádu. Mohli se též dál věnovat výuce a vzdělávání mládeže, pokud byli pro tento úkon způsobilí.

Ale ani věčné časy netrvají věčně. Již roku 1814 (7. 8.) papež Pius VII bulou *Sollicitudo omnium Ecclesiarum* řád znovu obnovil. V českých zemích byl však řád obnoven mnohem později. V roce 1846 kněžna Helena Lobkoviczová kupuje v Praze dům

---

²⁴ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo: Jezuité v Čechách*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1995, 245 s. ISBN 80-204-0471-6, s 184

²⁵ WRIGHT, Jonathan. *Jezuité: misie, mýty a dějiny*. 1. vyd. v českém jazyce. Překlad Gerik Císař. Praha: BB/art, 2006, 335 s. ISBN 80-734-1780-4 , s. 149

při kostele sv. Ignáce, který posléze předává jezuitům. Jaro národů, revoluční rok 1848/49 však plán na návrat oddálí.

První vlaštovkou oznamující skutečný návrat Jezuitů do Českých zemí je založení koleje a gymnasia v Bohosudově. Roku 1865 se pak na základě povolení kardinála Schwarzenberga konečně vracejí do Prahy a o rok později otvírají svou residenci při sv. Ignácovi.

5 ORGANIZACE ŘÁDU A ŠKOLSTVÍ

5.1 Formule, konstituce, ratio studiorum a konsvetudiáře

5.1.1 Formule a konstituce

Jak jsem již zmiňoval v první kapitole, Formule Instituti byly sepsány zároveň s potvrzením Řádu papežem Pavlem III. Zosobňují základní organizační principy, na nichž stojí celé Tovaryšstvo.

*"Stalo se tak nejprve roku 1540 (s omezením na šedesát členů), a poté roku 1550. Ke schválení došlo 27. 9. 1540 bulou Regimini militantis Ecclesiae a tato podoba se pak nazývá Formula prima Instituti. Znění jež je pak součástí buly Expositio debitum z 21. 7. 1550, se pak nazývá Formula secunda Instituti."*²⁶

Text samotných konstitucí vznikl mezi léty 1540-1556. Snahou sv. Ignáce bylo vytvořit pravidla pevná a jednoduchá s universálním využitím ve všech řádových provinciích. Snad i pod vlivem vlastních zkušeností z Manresi volí směřování konstitucí spíše k sebekázní a disciplíně než k extrémním projevům askeze.

Konstituce se dělí na dvě části:

1. Examen (obsahující komentář) - je souborem požadavků pro uchazeče, obsahuje i různé texty pohovorů se zájemci (Bobková-Valentová, 2006)
2. Samotné konstituce - rozdělené do deseti kapitol, obsahující podmínky probace (první tři kapitoly, čtvrtá kapitola se věnuje jezuitskému vzdělávání, následující tři kapitoly rozebírají výběr, závazky a poslání členů řádu na jednotlivých úrovních, kapitola osmá se pak zabývá svoláváním sjezdů a funkcí generální kongregace, devátá vymezuje pravomoci generálního představeného, závěrečná desátá shrnuje zásady, jimiž se mají členové řádu řídit. (Bobková-Valentová, 2006)

---

²⁶ VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2006, 280 s. ISBN 80-246-1082-5. , s. 17

Zajímavostí je, že na rozdíl od jiných řádů nemají jezuité předepsaný řádový oděv, pouze mají doporučeno odívat se důstojně a vhodně v závislosti na kraji jejich působnosti.

5.1.2 Ratio studiorum

Ratio studiorum neboli základní školský předpis vznikl ve stejném období jako řádové konstituce. První návrh z pera sv. Ignáce se zabýval pouze vzděláváním řádových bratří. Až později byla tato myšlenka rozvedena a roku 1559 vzniká za přispění Jacoba Láineze návrh školského systému. Dle konstitucí jsou však vzorem pro řádové školské regule až Collegium Romanum. "*Utváření školských regulí se stalo jedním z velmi důležitých úkolů Tovaryšstva, a tudíž se veškeré podněty i místní zvyklosti související se vzdáváním těšily nemalé pozornosti jak otců v provinciích, tak generálních vizitátorů*"²⁷ Bobková- Valentová dále zmiňuje, že Claudius Aquaviva, záhy po svém zvolení generálem Tovaryšstva, zřídil komisi za účelem sestavení "*definitivní verze školských předpisů a její kodifikaci*". 8. ledna 1599 pak vstupuje v platnost *Ratio atque institutio studiorum*, jež bez větších změn zůstává v platnosti po dobu pedagogického působení řádu.

5.1.3 Konsvetudináře

Jsou souborem vnitřních předpisů koleje. Na rozdíl od pravidel, jimiž se zabývají konstituce nebo školský předpis, mají se konsvetudináře zabývat vnitřním životem té které koleje s přihlédnutím třeba na krajové zvyklosti místa působení.

5.2 Jezuitské školství v Českých zemích

Působení jezuitů v oblasti vzdělávání v české provincii začalo v Praze, bylo to nejprve v Klementinu a později pak i na Malé Straně.

Do české provincie spadali nejen Čechy a Morava, nýbrž také Slezsko, jak jsem již nastínil v předchozí kapitole. Zatímco Čechy a Morava byli země víceméně katolické, v převážně luteránském Slezsku byla situace problematičtější.

---

²⁷ VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2006, 280 s. ISBN 80-246-1082-5, s. 20

Obyvatelé Slezska byly z převážné části německé národnosti, pro své působení zde (ale i v některých příhraničních oblastech Čech) tedy jezuité hojně užívali němčinu. Tento fakt je možná původcem fámy, že jezuitské školství přispělo ke germanizaci.

Povinností jezuitů, jak vyplývá z konstitucí řádu, je však šířit víru a vzdělanost v jazyce země, kde působí. Proto ve většině škol a kostelů zní hojně kromě latiny i čeština.

Kázání v kostele probíhala vždy v latině pro studenty a vzdělanější vrstvy, pro ostatní obyvatele pak v češtině. Ve většině škol, hlavně v nižších třídách, se výuka též odbývá v národním jazyce, ve vyšších ročnících pak převážně v latině. Pro výuku ve vyšších třídách též platí, že chce-li vyučující použít národní jazyk, musí být překlad stejně krásný, jako je latinský originál. (Jezuitské školství a divadlo, 2007²⁸).

5.3 Jezuitské elementární (ABC třídy) a gymnasium

V našich zemích má jezuitské nižší (střední) školství význam pro formování celé společnosti. Nejen u nás ale i v celé Evropě je vliv jezuitů na školství velký. Jeho význam v našich končinách je dokonce tak silný, že v podstatě splývá s barokním školstvím.

Hlavním zaměřením jezuitských škol je latina, jakožto jazyk vzdělanců. Jezuitským gymnasiím však předcházely takzvané elementární ABC třídy, kde výuka probíhala především v národním jazyce.

5.4 Třídy Jezuitského gymnázia²⁹

Podle toho se také dělily třídy gymnázií. Základní gramatika byla obsahem prvních dvou let gymnázia, třídy mohly být buď oddělené, nebo v rámci jedné třídy rozdělené do dvou oddělení, což bylo účelnější, protože látku povětšinou nebylo možné zvládnout během pouhého roku. Obsahem látky těchto dvou let bylo v prvním ročníku zvládnutí systému latinských jmen a sloves a základní slovní zásoby, obsahem bylo též zvládnutí řecké abecedy.

---

²⁸ Pořad Čro, Jezuitské školství a divadlo, ze dne 6.5. 2007, hostem Aleny Zemančíkové je Kateřina Bobková-Valentová

²⁹ v následujících odstavcích čerpáno z obou výše zmíněných zdrojů

V dalším ročníku to byly již základy skloňování latinských jmen, práce se slovesy a základy syntaxe, z řečtiny se potom zabývali jmény a slovesy.

Ve třetím ročníku, označovaném jako grammatica, bylo úkolem, jak již název třídy napovídá, zvládnutí latinské gramatiky. V řečtině pak dominuje tvarosloví, k jehož výuce se používá čeština, na rozdíl od pozdějších ročníků.

Čtvrtá a poslední gramatikální třída se zaměřovala na skladbu (neboli syntax, podle toho byla také nazvána). Po skončení tohoto ročníku měli žáci zvládnutou celou latinskou gramatiku a řeckou skladbu. Jsou schopni jazyk využívat jak pasivně při čtení a psaní, tak i aktivně k překladu krátkých próz.

Po absolvování těchto gramaticky zaměřených tříd část žáků gymnasium opouští, protože zde nabyté znalosti jsou dostačující pro výkon jimi zvoleného povolání.

Ostatní dále pokračují do více řečnický zaměřených tříd. Pátou třídou gymnasia je *Poetica*, zaměřená na zlepšování vyjadřovacích schopností. "Za tímto účelem bylo třeba osvojit si tři dovednosti, z nichž nejdůležitější bylo dokonalé ovládnutí latinského jazyka, po stránce gramatické i lexikální. Přiměřená pozornost patřila i historickému vzdělávání a - moderně řečeno- všeobecnému přehledu. Stranou nezůstala ani metrika a základní rétorická pravidla,"³⁰.

Posledním ročníkem jezuitského gymnasia je třída zvaná rhetorica. Náplní zde bylo vypilování řečnických a vyjadřovacích schopností, zvládnutí pravidel Aristotelových i Cicerových, patřila sem i četba historických děl antiky. (Bobková-Valentová, 2006).

5.5 Jezuitské vyšší školství

Vyšší školství tzv. *studia superiora* tvořily dvě fakulty; fakulta filosofická a teologická.

Filosofická fakulta se dále dělila na logiku, fyziku a metafyziku. Vycházelo se zde hlavně z Aristotelových spisů, ovšem s cenzurou těch částí, jež byly v rozporu s křesťanskou věroukou. Vycházelo se zde i ze spisů sv. Tomáše Akvinského "jeho mylná

---

³⁰ VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2006, 280 s. ISBN 80-246-1082-5, s. 54

mínění neuvádět, neboť důsledné uctívání sv. Tomáše přísluší pouze ryzím tomistům."³¹
Dále zmiňuje, že náplní výuky byla také aristotelovská fyzika a astronomie. Též se zde probírala aritmetika, algebra i geometrie.

Teologická fakulta (neboli bohosloví) patřila podle Čornejové (Čornejová, 1995) k nejnáročnějším studiím své doby. Vyjma morální a polemické teologie se zde vyučovalo i Svatému písmu a hebrejštině. Nejvýše postavené byly dvě katedry spekulativní (dogmatické) teologie. Výuka teologie se opírala především o dílo *Summa theologiae* od Tomáše Akvinského a o *Sententiarum libri quattuor* (Čtyři knihy sentencí) Petra Lombardského.

Podle Čornejové (Čornejová 1995, s. 70-71) se většina studentů spokojila s absolvováním fakulty bez podstoupení zkoušek vedoucích k zisku titulu bakaláře, magistra nebo doktora. Nejvyšší titul doktora byl navíc udělován jen velmi zřídka a vyžadoval více než čtyři roky studia bohosloví a složení velmi přísných doktorských zkoušek.

5.6 Uspořádání tovaryšstva

Dle konstitucí se řád dělil na tři základní skupiny (Čornejová 1995, s. 51):

- I. kněží (otcové, neboli patres) - nejvyšší skupinou kněží byli profesori, po nich následovali duchovní pomocníci a poslední skupinou kněží byli novicové
- II. scholastikové - studující členové řádu
- III. bratři koajutoři, laici - jejich posláním byla péče o chod řádových domů (patřil sem nejen pomocný personál od vrátného, přes kuchaře až po lékárníka, ale i umělci a stavitelé)

---

³¹ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo: Jezuité v Čechách*. 1. vyd. Překlad Gerik Císař. Praha: Mladá fronta, 1995, 245 s. ISBN 80-204-0471-6 s. 70

5.7 Přijetí do Tovaryšstva

Vstup do řádu nebyl jednoduchý ani automatický, jak vyplývá z již zmíněných formulí řádu a řádových konstitucí, bylo nutné podle mínění zakladatele řádu dbát nejen na odhodlání uchazeče, ale i na jeho vnitřní připravenost. Právě k tomu sloužil dvouletý noviciát. *"Ještě před přijetím do noviciátu podstoupil každý z adeptů úvodní pohovor (Examen generale). Při něm se patres v příslušné koleji tázali na zdravotní stav, rodinné poměry a informovali jej o povinnostech závazných v Tovaryšstvu. Poté ho poslali do noviciátu, kde prvních deset dnů pobýval jen jako host a seznamoval se důkladně s poměry. Pokud se rozhodl zůstat, prošel krátkými exerciciemi a přistoupil ke generální zpovědi. Po zpovědi a přijímání směl obléknout řádový oděv."*³²

Absolvováním noviciátu se z nováčka stává plnohodnotný člen řádu a jako takový byl povinen zachovávat slepou poslušnost představenému řádu." *V roce 1555 definoval Ignác z Loyoly tři stupně poslušnosti: příkázáním, nařízením, nebo jen na znamení nadřízeného.*"³³ V této slepé poslušnosti však Ignác spoléhal na moudrost a prozíravost představených, a že jejich rozhodnutí nebudou v rozporu se zásadami řádu (viz formule v první kapitole).

5.8 Řeholní sliby³⁴

Ty sv. Ignác v konstitucích určil celkem čtyři. Prvními jsou sliby chudoby a čistoty. Skládají se po skončení noviciátu.

Třetí je slibem poslušnosti a předcházela mu zkouška v domech tzv. třetí probace (terciáty), zde se bratři znovu zamýšlejí nad svým dalším posláním. Může býti:

---

³² ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo: Jezuité v Čechách*. 1. vyd. Překlad Gerik Císař. Praha: Mladá fronta, 1995, 245 s. ISBN 80-204-0471-6, s.51.

³³ tamtéž s. 52

³⁴ Čornejová, 1995 s. 53 dopněna o informace z Jesuit.cz (Charakteristika řádu. Jesuit.cz: Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova [online]. 2006 [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/charakteristika.php>)

- kněz (coadiutor spiritualis), jezuitští kněží museli být studovaní ve filosofii a z části v teologii, kněžského svěcení pak dosáhli zpravidla po třetím ročníku bohosloví.
- řeholní bratr, nekněz (coadiutor temporalis).

Čtvrtým a posledním slibem je slib výhradní poslušnosti samotnému papeži. Těm, kteří složí tento slib, se říká profes (i když výjimečně může být i profes se třemi sliby), jsou to právě *Patres professi quatuor votorum*, kteří tvoří *Corpus Societatis* (jádro společenství).

Čtvrtému slibu však také předcházela léta studií, tři léta filosofie, čtyři léta teologie a podmínkou bylo i desetileté působení v řádu. Ovšem jen ti, kteří složí čtvrtý slib, jsou oprávněni k nejvyšším řádovým hodnostem a jen z okruhu profes může být zvolen generál Tovaryšstva, nejvyšší představený řádu.

5.9 Generál a vedení řádu

Slovo generál nemá v pojetí jezuitů onen vojenský význam, byť sv. Ignác fungování řádu, zejména pak v odkazu na poslušnost (viz výše), k armádě přirovnával. Generál vznikl z latinského *praepositus generalis*³⁵, jehož význam je nejvyšší představený.

" *Generál Tovaryšstva Ježíšova byl volen, a to doživotně, a představoval nejvyšší výkonnou moc v řádu. Chceme-li hledat ještě jeho "nadřízené", pak jimi byl v katolickém pojetí pouze papež, náměstek Boží na zemi, a samozřejmě Bůh, autorita nejvyšší. Prvním generálem Societatis Iesu se stal Ignác z Loyoly. I jeho nástupci museli být mužové, takových vlastností a kvalit, aby se o nich nedalo pochybovat.*"³⁶

Generál byl volen generální kongregací, nejvyšším orgánem zákonodárným orgánem Tovaryšstva. Poradním orgánem pak byla kongregace prokurátorů³⁷, její pravomocí bylo svolávat generální kongregace, kterých se vyjma generála, asistentů a

---

³⁵ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo: Jezuité v Čechách*. 1. vyd. Překlad Gerik Císař. Praha: Mladá fronta, 1995, 245 s. ISBN 80-204-0471-6, s.54

³⁶ viz tamtéž

³⁷ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo: Jezuité v Čechách*. 1. vyd. Překlad Gerik Císař. Praha: Mladá fronta, 1995, 245 s. ISBN 80-204-0471-6, s. 54

provinciálů účastnili i dva profesové delegovaní provincionálními kongregacemi.³⁸ Generální kongregace měla mimo jiné na starost i volbu nového generála.

Jednou z pravomocí generála bylo jmenování vysokých řádových představených. Každý z těchto měl pak při sobě jednoho patera admonitora a jednoho až dva konzultory. Úkolem admonitora bylo být jakýmsi lepším svědomím svých nadřízených, dohlížet nad rozvážností jejich činů a "oponovat" jejich případná špatná rozhodnutí. Konzultoři byli pak to, čemu dnes říkáme poradci. Dalšími vysokými hodnostáři byli agenti (Agens causarum) - vyslanci papeže, a dále prokurátoři (procuratores) a jim nadřízení generální prokurátoři, jejichž starostí byly světské záležitosti řádu a zastupování řádu u soudu.³⁹

5.10 Členění řádových domů

Každá provincie měla svůj profesní dům, jež byl sídlem profesům, měl na starost stabilitu a kontinuitu řádu, probíhala zde evidence misijní činnosti a vysílaly se odtud zámořské misie.⁴⁰ "*Profesní domy nesměly mít žádné světské statky a až na výjimky u nich nebyly školy.*"⁴¹

Dalším a nejrozšířenějším typem řádových domů byly koleje. Při kolejích často vznikaly školy. V nich vzdělávali nejen jezuité, ale i pracovníci z vnějšku. Také při kolejích vznikaly již zmiňované noviciáty a terciáty. Koleje byly financované prostřednictvím darů od zakladatelů a mecenášů i finančními dotacemi.⁴²

Rezidence jako typ řádových domů podléhaly kolejím. U rezidencí vznikaly pouze základní ABC třídy (viz výše). Náplní řádových rezidencí byla zejména pastorační činnost.

Nejníže v hierarchii řádových domů stály misijní domy. Ty byly zřizovány jen v případě potřeby v oblasti působení misíí.

---

³⁸ viz tamtéž

³⁹ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo: Jezuité v Čechách*. 1. vyd. Překlad Gerik Císař. Praha: Mladá fronta, 1995, 245 s. ISBN 80-204-0471-6, s. 55

⁴⁰ viz tamtéž

⁴¹ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo: Jezuité v Čechách*. 1. vyd. Překlad Gerik Císař. Praha: Mladá fronta, 1995, 245 s. ISBN 80-204-0471-6, s. 55

⁴² viz tamtéž

5.11 Organizace řádových domů

V řádových domech každý člen řádu zastával hned několik funkcí, podle rozhodnutí představeného se pak v těchto funkcích střídali. Při rozdělování funkcí představenému vypomáhaly tabulky, ve kterých byly zaznamenány způsobilosti jednotlivých členů.

Nezbytnými byli⁴³:

- katechisté - jejichž činnost se zaměřovala na výklad základů víry
- kazatelé - ti kázali dle svých jazykových schopností buď laikům v rodném jazyce nebo latinsky pro příslušníky řádu a škol.
- zpovědníci - jejich posláním byla zpověď

*"V terciátech a noviciátech působili instruktoři. Instructor (nebo i magister) novitiorum zvaný též novicmistr vedl výuku nováčků. Podobnou úlohu v terciátu zastával instructor (magister) patrum tertiae probationis. Exhortátor měl na starosti duchovní promluvy (exhorty), nejčastěji ke studujícím."*⁴⁴

Další funkcí byli tzv. prefekti (správci), jejich funkce byla určena podle oboru působnosti, od prefekta, jehož starostí bylo školství, přes prefekta pečujícího o knihovnu, až po správce kostela nebo prefekta, jež měl na starosti hudební život. *"Na hospodářské funkce dohlížel otec ministr a pak ještě jemu podřízený ekonom (oekonomus). V kolejích nechyběli ani knihovníci. Knihovník (bibliothecarius) nemusel být totožný se správcem knihovny. Tato funkce směřovala více k odborné činnosti knihoven. Podobně pak jednotlivé koleje měly i své archiváře (archivista)."*⁴⁵ Funkce, které jsem zmínil, byly určeny kněžím.

V rámci kolejí však byly i úkoly svěřované bratrům-laikům, kromě péče o tiskárny i jiné práce důležité pro chod koleje (viz výše). Zejména je dobré zmínit, že většina kolejí měla svou lékárnu, péče o ni byla svěřována právě bratřím." *O medicínské péči v řádových*

---

⁴³ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo: Jezuité v Čechách*. 1. vyd. Překlad Gerik Císař. Praha: Mladá fronta, 1995, 245 s. ISBN 80-204-0471-6, s.56

⁴⁴ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo: Jezuité v Čechách*. 1. vyd. Překlad Gerik Císař. Praha: Mladá fronta, 1995, 245 s. ISBN 80-204-0471-6, s. 56-57

⁴⁵ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo: Jezuité v Čechách*. 1. vyd. Překlad Gerik Císař. Praha: Mladá fronta, 1995, 245 s. ISBN 80-204-0471-6, s. 57

domech svědčí i interní jezuitské písemné dokumenty, které v případech úmrtí členů řádu uvádějí příčiny skonu kvalifikovaně, na úrovni tehdejší medicíny."⁴⁶

O životě nejen v kolejích podávají svědectví tzv. *Catalogi personarum* , každoročně vydávané seznamy jezuitů příslušících k provincii, zachycující veškerou činnost členů Tovaryšstva na daném území.⁴⁷

---

⁴⁶ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo: Jezuité v Čechách*. 1. vyd. Překlad Gerik Císař. Praha: Mladá fronta, 1995, 245 s. ISBN 80-204-0471-6, s.57

⁴⁷ Pořad Čro, Jezuitské školství a divadlo, ze dne 6. 5. 2007, hostem Aleny Zemančíkové je Kateřina Bobková-Valentová

6 ŠKOLSKÉ DIVADLO

Divadlo v jezuitském pojetí bylo, stejně jako již předtím v podání J. A. Komenského, spíše výchovně vzdělávacím prostředkem, přičemž důraz byl kladen na jeho rétorickou složku. Lze říci, že jezuité chápali divadlo i jako prostředek pro šíření víry.

Na našem území je však význam těchto her v rámci jezuitského školství celkem výjimečný, neboť hry vznikaly každý rok a v každé třídě, v každém z 29 gymnázií na našem území.

*"V divadelních dějinách sotva nalezneme instituci, která by této divadelní praxi mohla konkurovat."*⁴⁸

6.1 Struktura jezuitské školské hry

Podle Bobkové-Valentové (2006) začíná děj předehrou nebo prologem, ty se nejspíše odehrávaly beze slov a jejich součástí prý mohla být i pantomima nebo tanec. Samotný děj se pak většinou dělil do dvou až tří jednání členěných do výstupů. Jednotlivá jednání pak od sebe oddělovala sborová vystoupení. Sbor nebyl účastníkem děje, plnil spíše úkol jakéhosi morálního komentátora, často zde bývá citován i některý z antických klasiků. *"Kromě sborů mohla jednotlivá jednání oddělovat také intermedia a interludia, která mohla být dialogická, vokální, vokálně-instrumentální či pouze instrumentální."*⁴⁹

6.2 Scénická podoba školské hry

Bobková-Valentová (2006) zmiňuje, že výprava byla nedílnou součástí divadelních her. I když předpisy vyzývají ke střídmosti, nevěnují se detailům. Mnohé rekvizity a kostýmy byly získávány darem nebo zápůjčkou.

Kulisy pak byly pouze základní, časem doplňované a opravované. Jednoduché scény se mnohdy obešly zcela bez kulis. Nicméně Polehla (2011) dodává, že při

---

⁴⁸ POLEHLA, Petr. *Jezuitské divadlo ve službě zbožnosti a vzdělanosti*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011. ISBN 978-808-7378-816, s. 29

⁴⁹ VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2006, 280 s. ISBN 80-246-1082-5, s. 101

slavnostních příležitostech se půjčovaly šperky, drahé šatstvo, nebo dokonce nábytek i koně. Jezuité používaly i prostředky jako je třeba studený oheň nebo laterna magika.

6.3 Témata jezuitských her

Náměty jezuitských her vycházely většinou z toho, pro který ročník gymnasia je hra určena. Pro nižší ročníky to byly především dějové hry o světcích a jejich životě, ve vyšších ročnících pak spíše složité alegorické hry, kde byl velký důraz kladen na slova. Dějové hry se hrály i ve vyšších ročnících, témata však byla historická, zasazená i do prostředí královského dvora a řešící například problémy vládnutí.⁵⁰

Polehla (2011) lze pak hry rozdělit:

1. podle námětu na:
  - a. Biblické hry
  - b. Hagiografické hry
  - c. Historické hry
2. podle tématu na:
  - a. Poustevnictví a život v ústraní, marnost tohoto světa
  - b. Konflikt mezi učitelem a žákem, rodiči a dětmi
  - c. Svobodné rozhodování a rozlišování duchů
  - d. Vztah mezi mocí duchovní a světskou
  - e. Ortodoxie versus hereze
  - f. Prvoplánově didaktické hry
  - g. Ošklivost hříchu, zlo a svody démonů

---

⁵⁰ Pořad Čro, Jezuitské školství a divadlo, ze dne 6. 5. 2007, hostem Aleny Zemančíkové je Kateřina Bobková-Valentová

6.4 Členění dle námětu

6.4.1 Biblické hry

Inspirované starým i novým zákonem. Častým námětem starozákonních her byl například příběh Zuzany, ženy na základě intrik obviněné z cizoložství, též častým byl příběh Abraháma a Izáka, nebo Josefa Egyptského, prodaného bratry do otroctví.

V novozákonních hrách pak dominují hry inspirované Kristem, zejména pak pašijové hry. Hojně spodobňované bylo i Podobenství o marnotratném synu z Evangelia podle Lukáše. " *Biblické hry se držely striktně obsahu příběhu, ale fantazie byla popuštěna ve vedlejších dějích a v epizodách, které často odrážely situaci současného světa, zejména pak v mezihrách se vyskytovaly mytologické a alegorické postavy a látky.*"⁵¹

6.4.2 Hagiografické hry

Náměty byly osudy světců a mučedníků, ale též slavní panovníci, kteří se zasloužili o křesťanství. Na našem území to byly především hry inspirované osobou Jana Nepomuckého, Sv. Václavem nebo sv. Vítem. Hra o sv. Václavovi, jejímž autorem byl Mikuláš Salia, byla dokonce hrána v češtině. (Polehla, 2011).

6.4.3 Historické hry

Náměty se často prostupují se hrami hegiografickými. Pojednávají převážně o výjimečných činech panovníků a královen. Vzorem byl třeba císař Konstantin, nebo manželka Karla Velikého sv. Hildegarda, zachycen byl i příběh Marie Stuartovny.

Z českých historických témat převládá opět téma svatováclavské, ale nezůstává opomenuta ani předhistorická doba, ztvárněna byla například i Dívčí válka.

Kromě adorovaných historických postav však hry znázorňovaly i panovníky, jejichž příklad nebyl hodný následování. Negativnímu vykreslení podlehl např. anglický král Jindřich VIII., jako odpůrce katolické církve.

---

⁵¹POLEHLA, Petr. Jezuitské divadlo ve službě zbožnosti a vzdělanosti. *Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011. ISBN 978-808-7378-816, s. 77*

Inspirací byly, kromě činů slavných, též životy obyčejných lidí, nebo dobrodružství misionářů v exotických zemích. (Polehla, 2011).

6.5 Témata jezuitský her

Mezi tématy se často objevovaly příběhy znázorňující životy postav, které vyměnily světský život za život poustevnický, slávu za život v ústraní.

Dalším tématem bylo rozeznávání dobra od zla, rozeznávání démonů a hříchů, jež nemusí být patrné na první pohled, jak je tomu například Bidermannově hře Cenodoxus, kde se pýcha skrývá pod tváří ctnosti a vede k dalším hříchům.

Při zobrazování hříchu v jezuitském divadle bylo snahou zobrazit jej co nejodpudivěji. Mnohdy velmi násilné a děsivé výjevy, měly za úkol vyvolat u diváka odpor k hříchu.

Též jsou často volena témata rozporu mezi mocí duchovní a světskou nebo témata rozporu mezi pravou vírou a herezí, kde jsou různé konfese postaveny do přímého konfliktu. Jsou i hry svým záměrem výslovně didaktické, kdy je formou divadla přednášen katechismus.

Tématem jezuitských her byly také mezigenerační konflikty. Ať už mezi otcem a synem, nebo mezi učitelem a žákem. Cílem bylo zdůraznit autoritu otce/učitele.

6.6 Cíle jezuitského divadla

Jezuitské divadlo bylo určeno zejména žákům a otcům učitelům v jezuitských kolejiích, jen výjimečně a při zvláštních příležitostech byly hry hrány i rodičům a vzácným hostům z řad filosofů a teologů, mezi které jen velmi vzácně byly zvány i ženy, ty však podle pravidel řádu musely sedět odděleně od mužů.

Jak bylo naznačeno výše, divadlo mělo především vzdělávací a výchovné cíle. Jedním z cílů byla latina, formou divadla vlastně žáci zdokonalovali své jazykové a rétorické schopnosti. Dalším cílem bylo etické a výchovné působení divadelních her, jak

uvádí Polehla (2011), diváci měli být otřeseni z hříchu a neřestí a vedeni k lásce a ctnostem.

Divadlo však nemělo působit jen na diváka, ale též na herce, kteří se měli poučit ze svých rolí. Hry proto byly obsazovány co největším počtem rolí, některé role byli i duplicitní a žáci se v nich střídali. Někteří se dokonce pod vlivem svých rolí rozhodli vstoupit do řádu. Polehla (2011) zmiňuje příběh herce, jež se po ztvárnění role Cenodoxa (lékaře, který koná dobro jen ze zjištěných důvodů) stal řeholníkem.

Divadlo tedy v jezuitských rukou bylo povětšinou skutečně vzdělávacím nástrojem, ačkoli i zde vznikala, a jistě ne pouze náhodou, umělecká díla.

7 KLEMENTINUM

S plochou dva hektary je Klementinum jedním z největších komplexů v Evropě. Jeho výstavba trvala takřka 170 let, zařizování a výzdoba trvali až do zrušení jezuitů v r. 1773.

7.1 Výběr místa

Výběrem místa sídla a prvního působení jezuitů v českých zemích byl pověřen již zmiňovaný Petr Canisius. Na výběr mu byly dány dva kostely poškozené za husitských válek. Prvním byl augustiniánský klášter sv. Tomáše na Malé Straně, tím druhým pak dominikánský klášter s kostelem svatého Klimenta na Starém Městě. Canisiova volba padla, snad kvůli lepšímu strategickému umístění poblíž Královské cesty, právě na kostel sv. Klimenta.

Kostel sv. Klimenta byl původně románskou stavbou, za vlády Lucemburků pak byla přestavěn do podoby gotického kostela, jež náležel řádu Dominikánů.

Na místě zničeného kostela pak jezuité vybudovali renesanční-raně barokní kostel zasvěcený svatému Salvátorovi. Až později ve 20. letech 18. století byl vybudován nový kostel sv. Klimenta.

7.2 Svatý Salvátor a jiné koslely

Zatímco v kostele sv. Salvátora se kázalo povětšinou česky, nový Klimentský kostel byl určen německy mluvícím obyvatelům Prahy, protože tehdejšími hlavními jazyky byly čeština a němčina. Dále je tu Vlašská kaple Nanebevzetí Panny Marie, která byla tehdy určena italské kongregaci, dodnes je výsostným územím Italského státu, zde se kázalo italsky. Ke komplexu dále patří Zrcadlová kaple, kaple sv. Eligia " *Do roku 1620 se*

jezuitům podařilo skoupit či získat darem 32 měšťanských domů, sedm dvorů a dvě velké zahrady."⁵²

7.3 Položení základního kamene a rozvoj komplexu

8. prosince 1653 na svátek Neposkvrněného početí Panny Marie se konalo položení základního kamene. Hlavním stavitelem se stal Carlo Lurago. Výstavba kolejí trvala od roku 1654 do roku 1669. Již během této výstavby v r. 1616 byla kolej povýšena na Universitu. Kolej se postupem času stala rozsáhlým komplexem budov. Klementinum mělo nejen vlastní vodovod a kanalizaci, ale také jídelnu. Součástí komplexu byly také třeba krejčovské a truhlářské dílny.

7.4 Sloučení s Universitou Karlovou a rozdělení fakult

*"Klementinští jezuité měli i dobrou zdravotní péči, která byla obzvláště důležitá v dobách morových epidemií. Fungovala zde dobře vybavená lékárna a lékařskou pomoc zajišťovali profesori z lékařské fakulty. Klementinská lékárna poskytovala své služby nejen členům, ale rovněž okolní chudině - a to zdarma."*⁵³

Když roku 1654 vzniká sloučením s Universitou Karlovou Universita Karlo-Ferdinandova, lékařská fakulta spolu s právnickou sídlí v Karolinu, zatímco filosofická a teologická v Klementinu.

7.5 Přírodní vědy v Klementinu

Roku 1722 byla postavena nejvyšší budova Klementina dnešní astronomická věž, původně zamýšlená jen jako vyhlídka. Meteorologická měření se však v Klementinu začala zaznamenávat až od roku 1752.

---

⁵² RICHTEROVÁ, Alena a Ivana ČORNEJOVÁ. *Jezuité a Klementinum*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna, 2006, 199 s. ISBN 80-705-0485-4, s. 31

⁵³ RICHTEROVÁ, Alena a Ivana ČORNEJOVÁ. *Jezuité a Klementinum*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna, 2006, 199 s. ISBN 80-705-0485-4, s. 101

V témže roce jako věž je založeno *Museum mathematicum Collegii Clementini*⁵⁴, jež mělo na starost krom péče o sbírky, také výuku matematiky a astronomie. Toto muzeum nevzniklo náhle, vznikalo řadu let, ostatně podobná muzea vznikala při jezuitských kolejích často (například v Římě založené A. Kircherem). Je důkazem zájmu jezuitů i o přírodní vědy. "Sbírka obsahovala vědecké přístroje z oboru geometrie, fyziky, mechaniky a astronomie, dále cizokrajné přírodniny z exotické fauny i flóry, ale i vzorky domácích rud a minerálů a posléze i artificiata, tedy mechanické hříčky, hudební a pohybové automaty, etnografické kuriozity, mince, mnohé obrazy (včetně děl Karla Škréty a J. J. Heinsche) a řadu dalších pozoruhodností."⁵⁵

7.6 Od zániku řádu po současnost

Se zánikem řádu byla sbírka rozptýlena a muzeum bylo roku 1785 zrušeno. Po rozdělení university na českou a německou r. 1882 zde sídlí česká část. Od roku 1930 pak slouží knihovnám. Sídlí zde Národní knihovna a Státní technická knihovna. V roce 1995 bylo Klementinum vyhlášeno národní kulturní památkou.

---

⁵⁴ Klementinum. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Klementinum>

⁵⁵ RICHTEROVÁ, Alena a Ivana ČORNEJOVÁ. *Jezuité a Klementinum*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna, 2006, 199 s. ISBN 80-705-0485-4, s. 111

ZÁVĚR

Jezuité jsou řádem, který slavil velké úspěchy na poli misijním, a to jak v misiích vnějších, tak v misiích vnitřních. Tajemství jejich úspěchu však nebylo dáno zabavováním knih a jejich pálením, i když jistě i k tomu docházelo. Úspěchy jezuitů jsou dány jejich akomodačním přístupem k misijní činnosti, ale zejména školstvím, které bylo jak na vysoké úrovni, tak přístupné všem bez rozdílu vyznání.

V elementárních se vyučovalo především v národním jazyce, i když národní jazyk byl spíše prostředkem k získání znalostí základů latiny, která byla později hlavním jazykem na gymnasiích. I toto je však třeba vnímat v kontextu doby, kdy latina byla jazykem vzdělanců a branou do světa vědění.

Pokud jde o mnohokrát zmiňovanou "zásluhu" na germanizaci českého obyvatelstva, i zde je třeba si uvědomit, že ani v Českých zemích nežili tou dobou pouze Češi, ale i velmi početná německá menšina. V místech, kde byla koncentrace německého obyvatelstva vyšší, byla tedy vyučovacím jazykem i němčina. Čeština též byla hojně jezuitů užívána v kostelích při kázáních pro laickou veřejnost.

Pokud jde o jezuitské školství samotné, nelze nezmínit, že vyjma převažujícího teologického zaměření se jezuité nebáli zabývat se přírodními vědami, matematikou, nebo lékařstvím, velký přínos měli jejich poznatky v oblastech astronomie, meteorologie nebo matematiky. Velmi významnou součástí jezuitského školství bylo školské divadlo. Jeho úloha zde byla především výchovná, umělecký dojem spíše druhořadý. Ačkoli však otcové byli divadelníci-laici, i v jezuitském divadle lze nalézt umělecká díla. Množství školských her, které vznikaly, je ohromné. Mnoho se jich i dochovalo. Jezuitské školské divadlo, je tedy vhodným námětem pro další zkoumání.

Jezuitské koleje zažily svůj velký rozkvět nejen u nás, ale i ve světě. Každá kolej má svá specifická pravidla, přizpůsobená národním zvyklostem země působení. Takzvané konsvetudiáře zachycují život a zvyky kolejí a jsou také zdrojem zájmu mnoha badatelů.

Přínos řádu na poli školství, vědy a kultury je nezpochybnitelný, bylo by tedy velkou křivdou vnímat je pouze jako "Českých knih hubitele lít".

ZDROJE

SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Seznam literatury

KYRALOVÁ, Marie. *Ignác z Loyoly: [životopis]*. 1. vyd. Preklad Vera Cápová. Praha: Zvon, 1992, 149 s. ISBN 80-711-3061-3.

RAVIER, André. *Ignác z Loyoly zakládá Tovaryšstvo Ježíšovo*. Vyd. 1. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2002, 543 s. Societas, 12. ISBN 80-860-4597-8.

WRIGHT, Jonathan. *Jezuité: misie, mýty a dejiny*. 1. vyd. v českém jazyce. Preklad Gerik Císar. Praha: BB/art, 2006, 335 s. ISBN 80-734-1780-4.

RICHTEROVÁ, Alena a Ivana CORNEJOVÁ. *Jezuité a Klementinum*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna, 2006, 199 s. ISBN 80-705-0485-4.

POLEHLA, Petr. *Jezuitské divadlo ve službě zbožnosti a vzdelanosti*. Cervený Kostelec: Pavel Mervart, 2011. ISBN 978-808-7378-816.

VALENTOVÁ, Kateřina. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2006, 280 s. ISBN 80-246-1082-5.

KUBÍKOVÁ, Jiřina. *Křesťanská misie v 16.-18. století*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2001, 280 s. Pontes Pragenses, sv. 18. ISBN 80-862-6324-X.

ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo: Jezuité v Čechách*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1995, 245 s. ISBN 80-204-0471-6.

Internetové zdroje

Klementinum. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Klementinum>

Matteo Ricci. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Matteo_Ricci

Petr Faber. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-02-17]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Petr_Faber

Samuel Fritz. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Samuel_Fritz

Charakteristika rádu. *Jesuit.cz: Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova* [online]. 2006 [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/charakteristika.php>

Ignác z Loyoly a počátky Jezuitského rádu. *Sonina a Zuzčina stránka* [online]. neznámé [cit. 2012-02-17]. Dostupné z: <http://www.historickadata.wz.cz/ignac.html>

Petr Faber. *Jesuit.cz* [online]. 2006 [cit. 2012-02-17]. Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/osobnost.php?id=2>

Zdroje rozhlasové

Prameny a proudy (04.01.2009)

Prameny a proudy (11.01.2009)

Prameny a proudy (18.01.2009)

Na křesťanské vlně Plzně (6.5. 2007)

Čeští jezuité doputovali až do Číny (22.04. 2006)

Zdroje televizní

Světki a svědci - Karel Slaviček (2. 8. 2009)

SEZNAM POUŽITÉ ZAHRANIČNÍ LITERATURY A PRAMENŮ

Internetové zdroje

Nicholas Bobadilla. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-02-18]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Nicholas_Bobadilla

Samuel Fritz. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Samuel_Fritz